

Móra Ferenc pedagógiai művészete.

Móra Ferenc műveibe elmélyedve, az ember sokszor önkénytelenül felujjong örömeiben, és parancsoló vágyat érez magában, hogy valakivel megbeszélje az olvasottakat, hogy maga mellé gyűjtse tanítványait, szeretetteit és ismeretlen felebarátait, hogy nekik átadja és velük megossza azt a sok lelki gyönyörűséget, szellemi kincset és mélyenszántó, derűs-komoly bölcseséget, mely írásaiból oly bőségesen kiárad, s mindenkit egy magasabbrendű világ áramkörébe kapcsol.

Ez a magasfokú szuggesztív erő és inspiráló képesség, a könyveiből kisugárzó „pedagógiai erősz”, -melyen az elmélkedésre készítő, tanulásra, szellemi és erkölcsi tökéletesedésre, képességeink kifejlesztésére és eszményeink megvalósítására unszoló erőt és vágyat értem, — különbözteti meg őt sok más kiváló írótól, s ebben rejlik léleknevelő művészetének a nyitja. Tudjuk, hogy minden igazi pedagógus és nevelő legfőbb törekvése az, — amire az Evangéliumok isteni tankönyvei is tanítanak, — hogy tanítványaiban felébressze és kibontakozáshoz segítse „jobbik én” -jüket, s így tökéletesebb embert faragjon belőlük. Móra elemi iskolai tankönyveit mind ebben a szellemben írta, s a *Betűország* IV. „virágoskert”-jében találunk is erre vonatkozólag egy Prohászka-idézetet az „Aranykalászkok” között: „Mint ahogyan a bimbóban már megvan a rózsza vagy liliom, de még nem a kész, színes virág! úgy az ember lelkében is ott szunnyad a *jobb ember*.” Móra minden ösztönével megérezte ennek az igazságát, s minden szeretetével ennek a szolgálatában állott.

A nevelés ezen a fokon már több mint racionális tudomány, s a szakképzettségen kívül kifinomult ösztön és lélekrendező érzék is kell hozzá; mert csak a (tudással párosult) *művészet* képes olyan szellemi és érzelmi légkörbe vonni minket, mely a fogalmi, logikai részletmegismerésen túl, a nagy összefüggések, a közvetlen látás és átélés, a belső szemlélet és erkölcsi elragadtatás élményeit is nyújtja nekünk. Itt már nem csak az ész, az intellektus megszokott, iskolai neveléséről van szó, hanem az érzékek, az ösztönök és indulatok pedagógiájáról is, melytől nem csak egyéni boldogságunk, hanem egész nemzetünk sorsa függ. Ezért kell ebből a magasabb pedagógiai szempontból is nagyon megválogatnunk a kívülről jövő szellemi hatásokat, könyveinket, ujságainkat és lelki vezetőnket. Tapasztalatból tudjuk, hogy a mai racionálisan képzett u. n. művelt ember lelkében a benne uralkodó erkölcsi, érzelmi zűrzavarok és bizonytalanságok miatt, sokszor éppen sorsdöntő időkben, hogyan hallgat el az ész szava, s látjuk, hogy mint tömeg és nyáj, a legképtelenebb, legellentmondóbb propagandának is kritika nélkül felül. Ezért kell az ész okosságá mellett a szív és az érzelmek böl-

cseségét is tudatosan kifejleszténünk, hogy így indulataink és cselekedeteink, mintegy magasabb egységbe foglalva, összhangban álljanak az igazság és a tények logikájával is.

Ezért értékeliük oly nagyra Móra egész irodalmi munkásságát és szellemi magatartását, mert benne mind egyéni, mind magyar szempontból ezt a jobbik énünket előhívó, mindenre kiterjedő, a legmagasabb értelemben vett pedagógiai művészetet is megtaláljuk, s mindez ugyanakkor a szép varázsával, léleküditő és kedélyfejlesztő arany-humoral, mély és hamisítatlan emberismerettel, férfias és bátor életigenléssel és idealizmussal, egy munkás élet verejtékezésével és példaadásával párosul.

Hogy valóban milyen mély és nemes hatással volt kortársaira és olvasóira, elég ha csak néhány nyilatkozatot idézek. *Kosztolányi D.* posthumus művében, a *Kortársak*-ban olvashatjuk, hogy Móra, „az utóbbi idők legolvasottabb, legnépszerűbb írója . . . testileg, lelkileg példája a magyarnak.” Minden szava annyira ismerős, „akár atyafiaim szava. Minden embere a bátyám, a néném, az öcsém, a hugom.” *Juhász Gyula* azt írja róla (*Litteratura*, 1927. nov.), hogy „a világháborúban a tollal küzdők sorában a legtisztább magyar hősök egyike volt”, s világvizonylatban a nagy békebarát, Nobeldíjas francia íróhoz, *R. Rolland*-hoz („Európa lelkiismereté”-hez) hasonlítja, aki egyaránt küzdött hazája és az egész emberiség közös boldogulásáért. Ugyancsak *Juhász* említi, hogy mikor Makón az iskolában egyik osztályát megszavaztatta, hogy melyik a legkedvesebb olvasmánya, nagy szótöbbséggel Móra egyik ifjúsági regénye (a *Rab ember fia*) került ki győztesen. Folytathatnám a felsorolást *Darvas J.*, *Tettamanti B.*, *Vajtay I.* és még mások értékes jellemzésével, akik mind más és más oldalról világították meg gazdag egyéniségét.

Ha minden nyilatkozatot egybevetünk, róla is elmondhatjuk azt, amit ő mondott a *Georgikon* csodálatos főerdőtanácsosáról, avagy ahogy a kis falusi Nanika hívta, a „pöleldős”-ről: „A jóságnak olyan atmoszférája árad belőle, hogy az ember maga is jobbnak érzi magát, ha vele van.” Ez a mi író- és pedagógus- „pöleldős”-ünk, Móra F. is azzal töltötte egész életét, hogy (átvitt értelemben) „erdőket ültetett a homokba és arca verejtékével keret csinált a sivó kopárból.” (Ne feledkezzünk meg a múzeumáról és könyvtáráról sem, melyeket kedvéért még az egyszerű falusi parasztok is szívesen felkerestek!) Ő benne is a „fák lelke” élt („úri méltósága a tölgyé, derült nyugalma a juharé, szelíd magyar bánata az akácé”), s olyan „ura-királya” volt nagy határ földeknek (a „Betűország”-nak) és szeretett alattvalóinak, aki miatt „sohasem lett volna háború a világon.” És ne felejtjük el, hogy ő is kissé „nem e világból való” volt, s talán éppen azért tudott olyan szerény és megbocsátó, bölcs és humoros lenni, aki megvetette a nagyképűséget és tudálékosságot, az erőszakot és önzést, s legszívesebben a nép egyszerű gyermekeivel, a kicsinyekkel és a mindig érdekes, mindig lélekzongító zöld természettel foglalkozott. Talán ezért látott többet mint mások, s a felnőttek szomorú és szkeptikus világában is megőrizte és mindég újra megtalálta azt a Tündérországot, melyet a legtöbben olyan

hamar elveszítenek, és soha többé vissza nem találnak arra „Az ismeretlen birtok“-ra, a gyermeki boldogság ama földjére, amelyről *Alain-Fournier* szívbemarkoló regénye szól. Ezért olyanok az írásai, mint az áldott napsugár, a magasból küldött termékenyítő, üdítő eső és a boldog titkokat közvetítő szellő: mindenkit megörvendeztetnek, mindenkinek egy szebb világ üzenetét hozzák, és senki Isten teremtményétől nem kérnek származási bizonyítványt. Bizonyára tiltakozna az ellen, — s ezért bocsánatot is kérünk tőle, — hogy egész élete egy gazdag példatár, csak tudni kell olvasni benne. (Egyszer humorosan kifejtette, hogy azért olyan ellenszenvesek előtte a „nagyon okos, nagyon rendes és fölháborítóan szorgalmas“ méhek és a hangyák, mert, mint mondja, a bölcs intelmek „addig állították elem példának, hogy akkor is beléjük lehetett volna utálnom, ha kedvelem őket.“) (*Georgikon*).

Vele foglalkozva nem mulaszthatom el, hogy ne idézzek dr. *Weninger* A. orvosíró és pedagógus nagyon érdekes, és minden pedagógus számára igen tanulságos *Szellem és egészség* (1941) c. könyvéből, melyben meggyőző erővel hirdeti, hogy a testi és lelki egészség, a boldogság, tartós, szívós célszerű munkával és helyes neveléssel (elsősorban önmagunk nevelésével!) mindenki számára megszerezhető. Ő is, mint Móra, a harmónikus gyermekkorban keresi minden későbbi boldogságnak ősforrását (nem a hedonisztikus, hanem a krisztusi értelemben), s ezért mindenkinek azt ajánlja, hogy tudatosan „keresse meg kiki a saját igazi, gyermeki énjét! Fedezze fel újból igazi hajlamait, szenvedélyeit, gyermekkori boldogságának forrásait és indítékait...“ Akkor „egyszerre csak találkozni fog önmagával, azzal a belső arcával, amelynek vonásai talán már elmosódtak, de amely még is az igazi énje, örök képmása. Ezt a megtalált egyéniséget, ezt a leleplezett szobrot kell aztán kifelé érvényesítenie...“ (142-144 l.) A belső lelki kutatás és önnevelés mellett igen nagy fontosságot tulajdonít a „külső jó hatások“-nak is, s itt elsősorban „a szabad természet óriási nevelő, megnyugtató és egészséget, erőt csíholó hatás“-ára, a vallásos érzületre és a művészetre gondol, mert az általuk keletkezett lelkesedés „ujjálakít mindenkít, lenyűgöz, és felemel, áthat és nemesít.“ Régi igazságok ezek, melyeket mindig újra fel kell fedoznünk és el kell terjesztenünk. A vallás által „megtanuljuk azt, hogy a templom önmagunknak szimbóluma, amelyben Istennek kell laknia. Hogy ki kell díszíteni magunkat nagyjaink képeivel, hogy hősök nyomán haladva értékes életet formáljunk: hogy állítsunk szobrot magunkban a szépnek, jónak és igaznak...“

Bizonyára sokan lesznek, akik túlzottan fogják tartani a fenti idézetekből kiáramló pedagógiai optimizmust (s Móra sem mindig osztotta benne), nékem mégis az a meggyőződésem, hogy alapjában véve igaza van, s éppen ezért idéztem részletesebben Weningert, mert úgy találom, hogy eszméihez, öntudatlanul, önmagát adva, még jóval előtte, talán éppen Móra írta a legszebb magyar szövegeket és példákat.

Móra a gyermekkorából és későbbi otthonáról írt regényeiben és novelláiban mind felsorakoztatja azokat az édes-bús emlékeket, melyekben éppen annyi a hamisítatlan valóság, mint a csodálatos elem. Ő is annyira szerelte a természetet, hogy az emberi ostobaság és ko-

miszság elől legjobban szeretne madárijesztőnek visszavonulni: „Füddeni a harmatban szőke hajnalokon, állani kitárt karokkal a déli verőn, nézni az égi mezőn felhők legelő nyáját, lábamnál a tikszemvirágok kék szemét, beszélgetni a vándor szelekkel, az aranyhasú gyíkokkal, a tücskökkel és vadméhekkkel, de némává meredni, ha emberi láb csoszog a vadzabos ösvényen és halkan elfordulni, ha két fejet takar be a napernyő a rozsok között“. (*Nádihegedű: Madárijesztő*). Természetes, hogy mégis csak az emberek között maradt, és sok szép szobrot állított a szépnek, jónak és igaznak. Ő is sokat írt a Jóisten kertjéről (a temetőről, amelyről nem kell félnünk), a Jóisten házáról, ahol „nincs úr és szolga, nincs gazdag és szegény.“ Ő is feldíszítette olvasóinak és hallgatóinak lelkét nagyjainak képével (ha mindjárt sokszor olyan akárcik és ismeretlenek is, mint egyszerű, falusi hősei, mint pld. a *Betűország* nemesszívű Tóth Antalja, aki a sirjából kinőtt körtefával még halála után is gondját viselte szegényeinek.) „*Tiszteljük nagyjuinkat*“, hirdeti egyik olvasmánya, mert „aki a maga nemzetét fejleszti és erősíti, az előreviszi az egész emberiséget.“ Aztán hozzáfűzi, hogy a szobrok is az ő nagyságukról mesélnek, de „nem a szobor s az ünnepi koszorú teszi halhatatlanná a nagyembereket, hanem eszméik győzedelme, életük, küzdelmeik, alkotásaik megismerése és példájuk követése.“

Nagyszerű emléket állított Móra az „*Aranykoporsó*“-ban Diocletianus császár alakjának, ennek a pogány kultúrforma és harcos életkörülmények között kereszténnyé nemesedett léleknek, aki gyermekére gondolva „úgy dolgozott, mint egy ácsmester, aki jól berendezett műhelyt, vagy egy paraszt, aki szép tanyát és jól kezelt birtokot akar hagyni fiára.“ Boldog, mikor Bion, fiának nevelője az ifjút a könyvek emberének mondja: Nekem tudatlan, vén katonának kellett maradnom, hogy ő békét arathasson ott, ahol én vért vetettem . . . Ő már szolgálhatja a világoság istenét, aki a muzsikát vezeti, nekem Marsot kellett uralnom, a hadvezetőt.“ Ime az új, keresztény világ kultúrprogramja, melynek Móra is egész életére szolgálatába szegődött. Ha csak prédikálta volna az erkölcsöt: meguntuk volna, s olyan kicsi maradt volna, mint a többiek. Ő belénkzuggarálta és meg is valósította, érdekessé, széppé és kívánatosná tudta tenni ezt a magasabbrendű világot, melyet mosolyba és könnybe oldott fel, s drámai, lírai és idilli szépségekkel nyújtott át olvasóinak. (Gondoljunk csak önéletrajzi regényeinek, sok-sok novellájának, az *Ének a búzamezőkről*, a *Georgikon*, stb. magávalragadó jeleneteire, vagy pld. az *Aranykoporsó*-ban az ifjú Quintipor, (a „Gránátvirág“) és a tündéri kis Titanilla bűbájos szerelmére és tragikusan felemelő sorsára, stb.)

Móra egyébként, mint tudjuk, csak rövid ideig tanárkodott, s kimondottan pedagógiai célzattal, iskolai használatra (Voinovich G.-val együtt) csak a *Betűország* öt kötetét írta, s benne oly remeket alkotott, mely könyvét egy sorba állítja a világirodalom egyik leghíresebb iskolai pedagógiai-regényével, az olasz E. *De Amicis* „*Cuore*“-jával. Egész élettapasztalatát és világnézetét megtaláljuk ebben az elemi iskolai „virágoskert“-ben, s a kiábrándult és fásult felnőttnek számára is igazi lelki feledülést és megtisztulást jelentene, ha időközönként a sárga ponyva-

regények helyett ebbe a tiszta, romlatlan gyermeki ősforrásba is bele tudnának merülni.

Pedagógiai elméleteket és csalhatatlan módszereket, szabályokat tudtommal sohasem állított fel, de ettől függetlenül a legkülönbözőbb műveiben gyakran nyilatkozott a nevelés problémáiról, az iskolai életről s tanítási rendszerünk fonákságairól. Az emberekkel való bánásmódban ugyanaz a pedagógiai elv vezette, mint amellyel az *Aranykoporsó* kereszténnyé edződött Constantius caesarja országát vezette, s amelyet nyíltan szemébe is mondott az őt gyűlölő Galeriusnak, mikor emez azzal vádolta, hogy túlságosan elnéző az „istentelenek”-kel, vagyis a keresztényekkel szemben: „Az erőszaknak én sohasem voltam barátja, s mindig többre mentem emberséggel, mint amennyire ember-telenséggel mentem volna.” (lk. 205 l.) Azonban nehogy félreértsük: ő nem a gyengeséget és lagymatagságot hirdeti, hanem ellenkezőleg, a szeretet erejét és küzdelmét. Hiszen tudjuk Lactantius rhetor beszédéből, hogy mennyire féltette a kereszténységet attól, hogy a mártíromságok és hősi erőfeszítések nélkül „vissza fog hanyatlani abba az eler nyedő nyugalomba, melyből az üldözések felrázták”, mert „győzni nem lehet harc nélkül.”

Móra is hősieen harcolt, — olykor hajnalig görnyedve az íróasztal mellett — a mindenfelé elburjánzott lelki gaz, a műveletlenség, az előítéletek, az elvakultság, a hamisságok, a gyűlölet, a szavak kiforgatása, a gőg, az ostobaság, a politikai és társadalmi Trianon-ok, az erőszak különböző formái, egyszerűen a bennünk lévő rossz indulatok ellen, a jóakarát és a nemes érzelmek javára. Néha alul marad a harcban, s ilyenkor erőlt vesz rajta a nevelés eredménytelenségének és a kultúrpezzszinizmusnak (de sohasem a szeretetlenségnek) érzete. A tehetséges kis falusi Messzi Imrének írt levelében (*Georgikon*, Epilógus) a „tudományoktól és egyéb világi huncutságoktól” távol élő, barkácsoló kanászgyereket lebeszéli arról, hogy a városba jöjjön kiművelődni. „Piros képedet, ragyogó szemedet, amelyben nyílt ég és szabad mező örök szépségei tükröződnek, mért cserélnéd el városi fiatalok fakó arcával, fáradt szemével? Mire vihetnéd a mi túlekvő, marakodó, egymás hegyin-hátán gázoló úri falkánkban? Lángész lennél? Kinevetnének, megtagadnának, fölfeszítenének. Szerény lennél? A bolondok fapénzével fizetnének ki.”

Azonban amit nem talál meg a mai elmechanizált társadalomban és a városi élet sivárságában, azt, mint már láttuk, felleli a lelkes természet idilljében és a hozzá közelálló egyszerű emberek lelkében, s az ő iskoláját a szabad ég alatt kell megkeresnünk, ahol újra megtalálja vidám mosolyát és bölcs humorát. A *Georgikon* és az *Ének a búzamezőkről* valóságos himnusa természetszeretetének és földimádatának, s igazi mórai jellemvonás, mikor a fák idegéletéről írva, a városi ember kételyeivel és a hivatalos tanterv egyoldalúságával szemben, melynek a tanárok is alá vannak vetve, gúnyosan odaveti, hogy: „Am több dolgok vannak a katedra és az erdők között, mintsem bölcselmetek álmodni képes, Horátiók.”

Mik ezek a „több dolgok,” amelyek sokszor éppen életünk leg-

mélyebb értelmét adják? Részben már eddig is láttuk. Nevezhetjük a dolgok liraiságának, zeneiségének, romantikájának, erotikájának, a csodás elemnek, melyek az élet gondolati, intellektuális szövegéhez a muzsikát, a táncot, a ritmust, a vérkeringést adják. Ezek mozgatják a fantáziánkat, mely a dolgok rejtett értékeihez vezet s így a legegyszerűbb környezetet, a legmostohább körülményeket is széppé tudja varázsolni. Mórának nincs szüksége a „Nagy Élet“ előkelő társaságára és a filmvilág exotikus luxus-tájaira, hogy szépségeket lásson és boldogságot találjon, s a csodálatos „kék madár“-at, mint Maeterlinck, ő is a közelben találja meg. Az ő „Homokország“-ában benne van „a tenger hullámverése, a szelek tánca, a déli verőfény szikrázása“ és a holdsugarak játéka“, az ő kis paraszti Marikája olyan, hogy „Hans Thoma meztlábás Madonnát festett volna róla,“ s ő Theophrastussal együtt tudja, hogy „a salátaboglárfka nem szereti a citeraszót.“ Ha az ő iskolájába járunk, akkor a világ nagy modelljeit a mi kis világunkban is megtaláljuk, s ez az, ami a sorsunk fölé emel. Ha reggel csigabigák mászkálnak rajta, akkor Szent Ammonius jut az eszébe, „akinek a thebaisi pusztaságban mindig krokodilus lopódzott az ágyába“; a fenyveseket pedig azért nem szereti, mert „nagyon exkluzív társaság az övék, mely ősvilági klub, amely nem akar tudomást venni arról, hogy az a geológiai kor, amelyben ők voltak a föld urai, már rég elsüllyedt.“ Az ő fantáziája sohasem a cukrozott, üres romantikából, vagy hazug szentimentalizmusból táplálkozik; nála minden őszinte tartalom és mély érzelem, s a földszagú, keménynézésű realizmusnak és a szaktudásnak épp annyi része van benne, mint a művészetnek.

Hogy mi mindent lehet az ő „erdei“, madárlátta iskolájában a hivatalos tanterven túl tanulni, álljon itt néhány játékos cím, mely műveinek olvasása után keletkezett bennem, s talán a „homo ludens“ diktálja tollam alá. Pld. Csillagászat: iskolai kirándulás a betlehem-i csillag követése céljából; a magyar szellemi égbolt szépségei. Zene és összhangzattan: az emberiség hangja szép magyar szóval kifejezve; a jó magyarság és az egyetemes emberiség harmoniája; a pacsirták és búzamezők hangja az ember lelkében; összhangzattan a jóakarátú emberek számára (ellenpontozásként a rosszakaratúak szövetsége ellen.) Fizika, erőtan: hogyan lesz a fegyverekből ismét békés háziszerszám. Erkölcstan: bolyongások az esendő ember világában (a megértések és megbocsátások tudománya); praktikus útmutatások és szemináriumi gyakorlatok a felebaráti szeretet megvalósítására; a Joistennek tetsző cselekedetek tana; kirándulások az evangéliumi tájakra és vele összefüggően a vallási és faji türelmesség tana. Jogérzék-tan (mely minden népre egyaránt kötelező): a tárgyilagosság alapelemei; minden nép értékeinek megbecsülése. Zoológia: hogyan küzdhetjük le az állatot az emberben? Cselekvéstan: a kis szavak és nagy tettek tudománya. Optika: a tökéletes látás gyakorlása (mely a kutatási és gondolati szabadsággal kezdődik); a kis dolgok nagy tökéletessége. Az egészséges illúziók tana: mese a valóságban, és valóság a mesében. Harcászat: harc a szép magyar hazáért, nemes hagyományainkért, egy jobb világért, a szegény emberért, a békés életért, stb. stb.

Hogy én ennyi fenkölt és erkölcsös címet találok ki a tantárgyai számára (melyeknek felsorolását még tovább folytathatnám) nem jelenti azt, hogy bennük valami unalmas, száraz és kenetes erkölcsprédikáció folyik (mi sem áll távolabb Mórától): ellenkezőleg, könyvei legtöbbször a vidám és derűs jókedv szórakoztató szövegei. Komoly dolgokról, életbevágó kérdésekről csak kevesen tudtak olyan színesen, szellemesen, szívderítően és mégis igazmondóan írni, mint ő.

Mindez nem tudomány, hanem költészet, líra, vethetik jogosan szemünkre. Igen, de ez a líra tartalmazza azokat a nélkülözhetetlen, lelkesítő elemeket, melyeket a pedagógia „az érdeklődés felkeltése” címen tárgyal, s mint tudjuk, ez az út vezet el legbiztosabban a maradandó tudás megszerzéséhez.

E rövid értekezés keretében nem térhetek ki arra a sok módszertani és stílusbeli finomságra és tökéletes szemléltető előadásmódra, mellyel Móra az ezerarcú élet különböző szövegeit, és a szeretet közismert, de sokak számára idegen és keveset gyakorolt nyelvét tanítja. Ha a mai tragikus időkben, — melyekben szilárdan és emberségesen, magyar öntudattal meg akarjuk állni a helyünket — újból és sokszor elővesszük Móra könyveit, rádöbbenünk arra, hogy még mennyi rejtett szépség van bennük, s mai problémáink megoldásához, a szegények és gazdagok, a falu és város, a technika és kultúra, a háború és béke kérdéséhez, a szabadság és nemzeti önállóság, a magyar lelkeség eszményeihez mennyi igazsággal és éleslátással szól hozzá. Ő is magyarságunk és emberségünk ama legnagyobb értékei, igazi humanista nevelői és tanítómesterei közé tartozik, akinek varázserejét és meglátásait még nem használtuk ki eléggé, s akit mindég újból és újból közkinccsé kell tennünk magunk és a világ javára.

Vándor Gyula.

Az új népiskolai Tanterv és Útmutatások és a korszellem.

Kornis Gyula szerint minden reformkorszak a maga társadalom-alakító eszméit olyan új nevelési rendszer alapján igyekszik megvalósítani, amely eszményeinek megfelel.¹ Ezért van az, hogy az újításvágyban élő korok szelleme mindig erősen pedagógiai színezetű. A nemzet jövője a fiatalság; ennek a lelkét kell tehát úgy formálni, hogy az majd a nemzet megújítását, megerősödését célzó eszméket a valóságba átültesse. Széchenyi annak idején a réaliskolák és a műegyetem megteremtését szorgalmazta, Kossuth az ipariskolákért lelkesedett, Eötvös József báró, a demokrácia előharcosa, a népiskolák reformját hirdette és valósította meg.

A közelmúlt nevelési célkitűzéseit éppenúgy a szellemi erők határozták meg, mint ahogy az 1940. évi XX. t.c.-kel életrekelített nyolcosz-

¹ Kornis Gy.: Kölcsey Ferenc világnézete. Bp. 1938. 113. o.